

METODICKÉ USMERNENIE HLAVNÉHO ODBORNÍKA PRE ODBOR ZUBNÉHO LEKÁRSTVA PRE POSKYTOVANIE ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI POČAS PANDÉMIE COVID-19 – aktualizované dňa 30. 4. 2020

Publikované v súlade s uznesením vlády Slovenskej republiky č. 113, 114 a 115 z dní 15-18. marca 2020, Opatrením Úradu verejného zdravotníctva SR pri ohrození verejného zdravia č. OE/791/89586/2020 z dňa 20.4.2020, vydaného z dôvodu vyhlásenia mimoriadnej situácie na území Slovenskej republiky v súvislosti s pandémiou ochorenia COVID-19 vyhlásenou dňa 11.3.2020 generálnym riaditeľom WHO

1. Zubný lekár poskytuje primárne telefonickú podporu, manažment, vyšetrenie a ošetrovanie pacienta počas štandardných hodín schválených príslušným VÚC pre ambulanciu zubného lekárstva (ďalej len "ambulancia"). Postupuje v súlade s aktuálnym znením Usmernenia Hlavného hygienika SR a platným štandardným, preventívno-diagnosticko-terapeutickým postupom pre COVID-19. Na dennej báze sleduje usmernenia, rozhodnutia a pokyny Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, orgánov samosprávy a hlavného odborníka MZ SR pre odbor zubné lekárstvo.
2. Pre účely týchto opatrení sú definované nasledovné kategórie pacientov:
 - 2.1. **Bežný pacient:** pacient bez cestovateľskej anamnézy, alebo akýchkoľvek príznakov ochorenia COVID-19, alebo iného respiračného ochorenia (napr. chrípky, nádchy, a pod.)
 - 2.2. **Suspektný pacient:** Osoba podozrivá z ochorenia vyžadujúca si laboratórnu diagnostiku
 - 2.3. **Pravdepodobný prípad** – osoba, u ktorej je testovanie na vírus spôsobujúci ochorenie COVID-19 nejednoznačné (podľa výsledkov testov oznámených laboratóriom), alebo u ktorého bolo testovanie na pan-koronavírusové ochorenia pozitívne.
 - 2.4. **Potvrdený prípad** pacient, u ktorého bola potvrdená testovaním prítomnosť nákazy COVID-19.

3. OŠETRENIE BEŽNÉHO PACIENTA

Zubný lekár realizuje ošetrovanie u bežných pacientov s neodkladnými ťažkosťami a to prednostne v doobedňajších hodinách, v čase od 8:00 do 12:00 hod. Zubný lekár musí zvážiť medicínske hľadisko a rešpektovať celkový zdravotný stav pacienta. U pacienta, ktorý nemá závažné ťažkosti, v prípade potreby zubný lekár odporúča iba symptomatickú terapiu a ak je to potrebné, predpisuje e-recept. Tiež odporúča postup formou telefonickej, emailovej, prípadne SMS konzultácie v prípade zhoršenia ich zdravotného stavu. O komunikáciách a odporúčaníach pacientovi vedie zubný lekár evidenciu v zdravotnej dokumentácii pacienta.

3.1. Požiadavky na pacienta pred vyšetrením

- pacient sa na ošetrovanie objedná telefonicky alebo e-mailom
- pri vstupe do zdravotníckeho zariadenia pacient musí mať na tvári rúšku,
- personál zubnej ambulancie musí mať vždy prehľad, ktoré osoby v danom momente boli v čakárni. Ideálne, ak je v čakárni iba jedna osoba,
- pacient pri vstupe do zariadenia si dezinfikuje ruky dezinfekčným prípravkom s obsahom alkoholu,

- personál v zubnej ambulancii musí mať na tvári ochranné rúško, ideálne respirátor a ochranné rukavice.

3.2. Postup pred vyšetrením a ošetrením pacienta

Ošetrojúci zubný lekár alebo poverený zdravotnícky pracovník preverí podozrenie na ochorenie COVID-19 :

- meraním telesnej teploty bezkontaktným teplomerom,
- anamnestickým rozhovorom, ktorý je podopretý čestným vyhlásením dotazníkom, v ktorom sa pýta :
 - a) na cestovateľskú anamnézu,
 - b) príznaky respiračného ochorenia
 - c) možný kontakt s infikovanou osobou
 - d) či nie je v karanténe, či nemá odporúčanie na domácu izoláciu a monitoring zdravia.,
 - e) či bol/nebol testovaný na ochorenie COVID-19 , ak áno s akým výsledkom

Tieto skutočnosti pacient potvrdí svojim podpisom v Čestnom prehlásení (Príloha č. 1).

- Ak je podozrenie na ochorenie COVID-19 je ošetrojúci zubný lekár povinný oznámiť príslušnému všeobecnému lekárovi pre dospelých alebo všeobecnému lekárovi pre deti a dorast (ďalej „VLD a VLDD“) a RUVZ.

3.3. Z epidemiologických dôvodov je nevyhnutné eliminovať vzájomný kontakt pacientov v ambulancii. Ak to situácia umožňuje, čakáreň je pre pacienta uzavretá a pacient príde len po predchádzajúcom telefonickom vyzvaní z auta, alebo vonkajších priestorov. V čakárni sa zdržuje minimálny počet osôb (najviac jedna, prípadne, ak je nevyhnutné ďalšia sprevádzajúca osoba). Je vhodné po každom pacientovi zvýšiť frekvenciu dekontaminácie aplikáciou dezinfekčného spreju (najmä na kľučky), aby sa zabránilo krížovej expozícii cez kľučky.

3.4. V ambulancii zubného lekára pracuje nevyhnutný počet zamestnancov potrebný pre daný výkon obmedzený na minimum.

3.5. V zubnej ambulancii s viac ako jednou zubnou súpravou je potrebné obmedziť počet vyšetřovaných/ošetrovaných osôb na minimum, t. j. ošetruje sa len jeden pacient v miestnosti.

3.6. Personál ambulancie dodržiava pri prevádzke ambulancie dôslednú hygienu a častejšiu dezinfekciu. Odporúča sa používanie oxidačných prostriedkov a prostriedkov, ktoré znižujú povrchové napätie hydrofóbných materiálov. K opakovanej kontaminácii dochádza kontaktom rukami najmä na klávesnice PC, kľučky na oknách, kľučka na autokláve /sterilizátore, ktoré je nutné dezinfikovať po každom pacientovi a na záver ordinačnej doby. Z miestnosti, kde sa ordinuje sú odstránené všetky predmety, ktoré priamo nesúvisia s poskytnutím zubno-lekárskej zdravotnej starostlivosti, tak aby na ne nemohol dopadať aerosól (perá, mobilné telefóny, rádiá, kalkulačky, platobné terminály, demonštračné pomôcky, dekorácie a pod.). Je potrebné pravidelne vetrať pred začiatkom ordinovania a medzi jednotlivými zákrokmi. Medzi jednotlivými zákrokmi je potrebné použiť germicídny žiarič a precízne dezinfikovať všetky povrchy (najskôr dezinfekcia + germicid = spolu účinkovať). Z čakárne sú odstránené časopisy a ostatné, iné predmety, ktoré môžu spôsobiť kontamináciu V ambulancii sa odporúča mať samostatne stojaci vešiak pre pacientovo oblečenie.

4. POSTUP PRI OŠETROVANÍ PACIENTA

4.1. Pravidelné umývanie rúk umývacou emulziou a teplou až horúcou vodou, najmenej 20 sekúnd, s následnou dezinfekciou prostriedkom na báze alkoholu. Ruky je dôležité umývať pred vyšetrením/ošetrením pacienta, predtým ako si natiahne rukavice a po ukončení ošetrovania pacienta. Dôležité je ošetrovanie pokožky rúk krémom po ukončení ošetrovania.

4.2. Ošetrojúci zubný lekár a asistujúca sestra alebo zubný asistent sú vybavení osobnými ochrannými, pracovnými pomôckami (ďalej len „OOPP“) vhodnými na zabránenie expozícii kvapôčkovej respiračnej infekcie, prenášanej aerosólom. Tieto OOPP pre personál predstavujú:

- dýchacia maska normy minimálne FFP2 / N95. Pokiaľ ošetrojúci zubný lekár disponuje maskou normy s výdychovým ventilom, túto je potrebné ešte prekryť chirurgickou rúškou, aby sa minimalizovalo riziko potenciálnej kontaminácie ovzdušia, v prípade, že by bol zubný lekár asymptomatickým nosičom vírusu SARS-CoV-II. Tvárové ochlpenie u mužov je potrebné upraviť tak, aby dýchacia maska správne tesnila. Je potrebné klásť dôraz na správnu tesnosť masky a obmedziť dotyk s vonkajšou stranou masky.
- okuliare s bočnicami a / alebo celotvárový, priehľadný štít,
- jednorazová ochranná, chirurgická čiapka, ktorá sa mení po každom chirurgickom zákroku a zákroku, pri ktorom vznikajú v ambulancii kvapôčky a infekčný aerosól
- jednorazový ochranný odev (ideálne normy EN13795) - oblečenie s dlhým rukávom zakrývajúce aj nohy. Pri ošetrovaní bežných pacientov alternatívu môže predstavovať klasický bavlnený chirurgický plášť, ktorý sa dá prať pri teplotách nad 65°C pre ochranu zubného lekára a sestry. Je neprípustné mať oblečenie s krátkym rukávom a výstrihom. Oblečenie je nevyhnutné meniť po každom chirurgickom zákroku a zákroku, pri ktorom vznikajú v ambulancii kvapôčky a infekčný aerosól. Pracovný odev pri praní sa nesmie miešať s bežným oblečením. Z hygienicko – epidemiologických dôvodov je jeho čistenie nutné vo verejných pracovniach na to určených alebo vo vlastnej réžii v práčke situovanej v priestoroch poskytovateľa zdravotnej starostlivosti. Vypraté prádlo musí byť vyžehlené bez použitia pary (t. j. na sucho).
- jednorazové rukavice a návleky na nohy.
- osobné predmety ako hodinky, prstene, retiazky, náramky je nutné odložiť mimo miestnosť, v ktorej sú vykonávané zákroky.
- je potrebné dôsledne separovať infekčný odpad v zmysle prevádzkového poriadku
- automatizovať obliekanie a vyzliekanie ochranných pomôcok a vopred o tom zaškoliť všetkých pracovníkov. Inštruktážne videa sú k dispozícii na nižšie uvedených linkoch:

<https://www.standardnepostupy.sk/prevenicia-a-oopp/>

<https://www.youtube.com/watch?v=qK5rXr4iwyo>

<https://www.youtube.com/watch?v=shkzLhxBt1c>

5. INDIKÁCIE ZUBNOLEKÁRSKEJO OŠETRENIA v podmienkach zubnej ambulancie.

- Neodporúča sa používanie prístrojov, ktoré vytvárajú pri ošetrovaní aerosol (turbínová vrtačka, ultrazvukové nástroje, pieskovače).
- Pred ošetrovaním je vhodné na začiatku zákroku nechať pacienta vypláchnuť roztokom 1 % peroxidu vodíka. Následne je vhodné prekryť tvár operačnou plachtou s otvorom na ústa pre zabránenie prenosu kvapôčok a aerosólu pri dýchaní nosom.

5.1. PREVENTÍVNE PREHLIADKY – ich výkon zväži zubný lekár podľa rizika a závažnosti ochorenia v ústnej dutine a podľa celkového zdravotného stavu pacienta.

5.2. ZUBNÝ KAZ/preparácia tvrdých zubných tkanív – uprednostňujeme použitie nízkootáčkového mikromotorového násadca s chladením vodou bez vzduchu, aby nedochádzalo k tvorbe kvapôčky + aerosólu. Pri použití vysokorýchlostného násadca je potrebné aplikovať koferdam, ktorý znižuje riziko prenosu infekcie. Asistujúci aktívne odsáva. Je možná aj aplikácia dodatočného chladenia vodou zo striekačky asistentom. Použitie veľkých odsávačov znižuje tvorbu kvapôčok a aerosólu. Pacienta inštalujeme do vhodnej polohy, aby sme zabránili provokácii kašľania.

5.3. ZÁPÁL PARODONTU - je možné vykonávať odstraňovanie zubného kameňa ako základný výkon liečby a výkon dentálnej hygieny len ručnými nástrojmi.

5.4. AKÚTNE LÉZIE NA ÚSTNYCH SLIZNICIACH – erózie, vredy, kandidóza – liečba je nevyhnutná.

5.5. LIEČBA ČELUSTNO-ORTOPEDICKÝCH ANOMÁLIÍ – realizovať liečbu a kontrolu priebehu liečby už započatých stavov. Podľa závažnosti anomálií riešiť ďalších pacientov.

5.6. EXTRAKCIA ZUBA. Pri extrakcii podľa možnosti volíme manuálne chirurgické nástroje. V prípade predpokladu komplikácii pri extrakcii je vhodné odoslať pacienta k zubnému lekárovi s certifikátom z dentoalveolárnej chirurgie. Podľa možnosti neindikovať chirurgickú liečbu stavov bez klinickej symptomatológie.

5.7. ENDODONTICKÉ OŠETRENIE – sa vykonáva s použitím koferdamu.

- Neodporúča sa reendodoncia klinicky kľudných stavov a stavov, ktoré momentálne neohrozujú celkový zdravotný stav pacienta ako fokálna infekcia.

5.8. RTG VYŠETRENIE - je nevyhnutné zväžiť indikáciu intraorálneho röntgenového vyšetrenia, nakoľko môže vyvolať kašeľ a zvýšiť sekréciu slín. Extraorálne rtg metódy sú vhodnou alternatívou.

5.9. SNÍMATEĽNÉ ZUBNÉ NÁHRADY – zväžiť indikáciu, len v prípadoch, kedy vzniknutý defekt chrupu môže mať dopad na celkové zdravie pacienta.

5.10. FIXNÁ ZUBNÁ NÁHRADA - ošetrovanie fixnou zubnou náhradou (preparácia tvrdých zubných tkanív brúsením) – len v nevyhnutných prípadoch, ak vzniknutý defekt chrupu môže zhoršiť celkové zdravie pacienta. – postup ako v bode 5.1.) NEODPORÚČA sa realizovať parodontálnu chirurgiu

6. SUSPEKTNÝ PACIENT

- Pacient telefonicky žiada o vyšetrenie alebo konzultáciu

Pacient má pozitívnu cestovateľskú anamnézu, má nariadenú karanténu, alebo mal kontakt s osobou s podozrením na ochorenie COVID-19, alebo s osobou s potvrdeným ochorením COVID-19, a má príznaky: horúčka nad 38° st. C , alebo príznaky akútnej infekcie dýchacích ciest (kašeľ, dušnosť) + akútny problém v ústnej dutine.

Riešenie: Odporúčame okamžite kontaktovať linku RUVZ alebo KOS na linke 155, kde odovzdá osobné a kontaktné údaje. Zubný lekár pacienta poučí, aby zostal doma, izoloval sa od ostatných členov a títo nesmú vychádzať z bytu. V ďalšom preberá pacienta príslušný všeobecný lekár pre dospelých alebo pre deti a úzke kontakty.

Ošetrovanie pacienta bude realizované v príslušnom zariadení. Ošetrovanie karanténnych a infikovaných pacientov musí byť realizované za prísnych hygienických opatrení – štandardov, za ktorých budú zubní lekári ošetrovať infikovaných pacientov s potvrdením COVID-19.

7. PRAVDEPODOBNÝ A POTVRDENÝ PRÍPAD

V podstate by nemala vôbec nastať v zubnej ambulancii alebo v LSPP, ale pre prípad ju uvádzame: Pacient príde do zdravotníckeho zariadenia a žiada o vyšetrenie alebo konzultáciu. Pacient má pozitívnu cestovateľskú anamnézu, má nariadenú karanténu, alebo mal kontakt s osobou s podozrením na ochorenie COVID-19 alebo s osobou s potvrdeným ochorením COVID-19. Má pozitívne príznaky: horúčka nad 38° st. C , alebo príznaky akútnej infekcie dýchacích ciest (kašeľ, dušnosť) + akútny stav v ústnej dutine.

- **Riešenie:** Okamžite pacienta izolovať, najlepšie je ho nasmerovať k opusteniu budovy zdravotníckeho zariadenia. Tam sa má pohybovať tak, aby v jeho okolí v rozsahu 2 m neboli žiadne osoby. Ak nemá vlastnú, dať mu rúšku a poučiť ho o hygienu pri kašľaní. Ak prišiel autom sám alebo s osobou, s ktorou je v stálom kontakte v domácnosti, môže sa izolovať aj s touto osobou vo vlastnom aute. Treba mať na pamäti, že pri nechránenom kontakte bez nasadenia kompletných ochranných prostriedkov (skafander, rúška N95, štít, rukavice) bude musieť ošetrojúci zubný lekár (resp. každý ďalší zdravotnícky pracovník, ktorý bol v úzkom kontakte s takýmto pacientom) dodržať 14-dňovú karanténu. Je povinnosťou ošetrojúceho zubného lekára bezodkladne kontaktovať linku RÚVZ a príslušného všeobecného lekára pre dospelých alebo pre deti

Následne je potrebné:

Ak sa pacient zdržiaval v čakárni je potrebné určiť dĺžku pobytu v čakárni a jeho správanie sa, dodržiavanie odstupu a hygieny kašľania si overiť u čakajúcich pacientov a zaznačiť si všetky kontakty ostatných pacientov, prítomných v priestoroch čakárne.

Ak si zubný lekár nie je istý karanténnymi opatreniami kontaktuje miestne príslušné RÚVZ odbor/oddelenie epidemiologické pracovisko. Na záver je potrebné vykonať dôslednú dezinfekciu priestorov

8. OPATRENIA TÝKAJÚCE SA ZAMESTNANCOV:

- Poskytovateľ zdravotnej starostlivosti – štatutárny zástupca oboznámi všetkých zdravotníckych pracovníkov s týmto odborným usmernením, diagnostickým a terapeutickým postupom tohto Metodického usmernenie pacientov

- Zamestnanci, ktorí majú horúčku s kašľom, bolesti v krku alebo svalov, ťažkosti s dýchaním alebo dýchavičnosťou sa považujú za vážne chorých, okamžite vyhľadajú lekársku pomoc telefonicky kontaktujú svojho VLD/VLDD – postup v zmysle Odborného usmernenia hlavného hygienika SR.
- Zamestnanci, ktorí sa vrátili zo zahraničia v zmysle odborného usmernenia hlavného hygienika sa riadi usmerneniami štátnej karantény, pokiaľ nie sú zaradení do stavu výnimiek v usmernení HH.
- Zamestnanci, ktorí boli v úzkom kontakte s osobou COVID-19 pozitívnou majú 14 dňovú karanténu (nariaďuje príslušný VLD formou PN)
- Zubní lekári vo veku 65 a viac, tehotné zubné lekárky a zubní lekári s chronickými ochoreniami, ktoré pri prípadnej infekcii vírusom SARS-CoV-II by mohli pre nich predstavovať vážne ohrozenie zdravia a života, môžu až do odvolania zavrieť svoje ambulancie, pričom je nevyhnutné túto skutočnosť ohlásiť príslušnému VÚC, zubný lekár naďalej poskytuje telefonické a elektronické poradenstvo pre pacienta.